

HOLISME I SUDANMISSIONENS / MISSION AFRIKAS HISTORIE

Provst emeritus, dr. theol. Mogens Jensen

RESUMÉ: Artiklen redegør i tre snit for forholdet mellem forkyndelse og socialt ansvar i Sudanmissions / Mission Afrikas historie, således som dette kommer til udtryk i en række skrifter og udgivelser i tilknytning til missionsorganisationen. Der argumenteres for, at selvom praksis fra begyndelsen var præget af samspillet mellem kirke, skole og klinik, var dette ikke begrundet i en "holistisk" missionsforståelse, som først i nyere tid har vundet indpas.

Udtrykket 'holisme' var et ukendt begreb, da en flok missionsbegeistrede mennesker i 1911 stiftede Sudanmissionen (Dansk forenet Sudan Mission), som i 2008 ændrede navn til Mission Afrika. Det kom først ind i sproget langt senere i teologiske overvejelser over sammenhængen mellem forkyndelsen af evangeliet og tjenesten for mennesket i missionsarbejdet. Stifterne af missionen var dog ikke i tvivl om, at mission var mere end forkyndelse. Derfor var de første missionærer også to læger og en sygeplejerske. Men lige så lidt var de i tvivl om, at forkyndelsen af Kristus var missions hovedformål.

Hundrede år er et langt forløb at dække i en enkelt artikel. Jeg har derfor valgt at lægge tre brede 'snit' i denne historie og hå-

ber på den måde at kunne kaste lys over spørgsmålet om holisme i missionens historie. Artiklens hensigt er at dokumentere missionens syn på forholdet mellem forkyndelse og tjeneste gennem dette sekel. Det vil vise sig, at der efter indledende forskelle i synet på lægemission hurtigt dannede sig en ensartet opfattelse af dette forhold, og at denne opfattelse var stort set uændret gennem årene, mere bygget på de forhåndenværende udfordringer og muligheder end på teologiske overvejelser.

Det første snit ligger naturligt ved missionens begyndelse. Gennem dette snit vil jeg søge at åbne for stifternes syn på missionens motiv, mål og midler for nu at citere titlen på missionsforskeren Vilh. Sørensens bog, der udkom netop i Sudanmissionens

stiftsesår, og som vil blive inddraget i drøftelsen nedenfor, da den i høj grad kan siges at give stemme til den missionsforståelse, som også stifterne af Sudanmissionen havde. Den var således del af pensum på den skole for missionærkandidater, Sudanmissionen oprettede i 1917, (Jensen 1992, 208) og missionens formand henter ved flere lejligheder argumenter hos Vilh. Sørensen (Se f.eks. Jensen 1992, 241, 269).

Det andet snit tager sin begyndelse ca. midtvejs i historien. I årene fra 1960 til 1987 udgav Sudanmissionen en række små studieboøger: Nigeria (1960), Det nye Nigeria (1966), Punktlys på Afrika (1976) og Punktlys på Afrika 2 (1987). I disse år blev den nigerianske kirkes selvstændighed til og udviklet, og missionen fik nye samarbejdspartnere. Det må antages, at missionens 'officielle' missionssyn kommer til udtryk i sådanne skrifter beregnet til brug i missionskredsene.

Det sidste snit skærer ind i nutiden. Gennem den seneste halve snes år er der vedtaget 3 visionsdokumenter: Vision Mission 2003, Vision 2007 og Som ringe i vandet, visionsdokument 2012. Et kig på disse dokumenter vil søge at indkredse missionens nutidige missionssyn.

FØRSTE SNIT Begyndelsen

I jubilæumsbogen *Gå med lyset – Dansk forenet Sudan Mission / Mission Afrika 1911-2011* skriver missionens nuværende generalsekretær, Kristian Skovmose bl.a.: "Fra sin start for 100 år siden har det været en rød tråd i Sudanmissionens virke, at "bibel og lægetaske" følges ad. Missionsarbejdet er i sit væsen holistisk og har fokus på både Gud og næste. Fokus for Sudanmissionen har været evangeliet forkyndt og gjort. Ord og handling spiller sammen. Det er ikke et enten-eller, men et både-og... Begge positio-

ner var fra begyndelsen repræsenteret af henholdsvis sognepræst og formand Anton Pedersen og læge og missionær Niels Høegh Brønnum, og de to vinkler har løbende suppleret hinanden. Førstnævnte kunne sige efter Niels Høegh Brønnums ordination i Danmark i 1915, at denne var '...forfremmet til det egentlige Missionsarbejde.' Sidstnævnte formulerede fra anden vinkel: 'Derfor er Lægegerningen ikke blot et Mid-del, hvorved man sættes i Stand til at ud-brede Evangeliet; det er den direkte Herrens Gerning'" (Nielsen 2011, 178).

Mens det første afsnit taget for sig synes at antyde et spændingsfrit forløb gennem de 100 år, viser det andet afsnit, at det hele ikke var så entydigt endda. Der var fra begyndelsen ikke blot forskellige vinkler at betragte en fælles sag fra. Der var klart to forskellige positioner i synet på, hvad mission var, hos de to hovedpersoner ved missionens stiftelse.

Da Sudanmissionens pionermissionær var læge, vil det være naturligt primært at belyse disse positioner ud fra samtidens syn på lægemission og afledt deraf formandens og pionermissionærens opfattelse. Men først noget om samtidens missionssyn og -praksis.

Samtidens missionærkategorier

I begyndelsen af forrige århundrede var den typiske danske missionær en mandlig ordineret person. Af 35 udsendte missionærer i 1905 hørte 27 til denne kategori, mens 3 var lægemissionærer. Hertil kom 2 sygeplejersker og 3 lærerinder samt nogle missionærhustruer, som ikke talte med i statistikken. Den mest anvendte adgangsvej til missionærgerningen var DMS's missionsskole med efterfølgende eksamen fra universitetet. Færre gik vejen om ad universitetets teologiske fakultet, og endnu færre valgte det medicinske studium (Jensen 1992, 78).

Sudanmissionen var således, hvad missionærernes uddannelse angik, ved sin start helt atypisk, idet de tre første missionærer alle havde en form for medicinsk uddannelse: to læger og en sygeplejerske. Det kunne umiddelbart ligne en bevidst strategi, men var det ikke. Der var et stort mål af tilfældigheder i det. Planen var oprindeligt, at Niels Høgh Brønnum skulle have været udsendt af DMS til Kina og dermed blot have hævet mindretallet af udsendte lægemissionærer med en enkelt. At han undervejs i sit studium forelskede sig i en medstuderende, og at formanden for hans støttekreds i Aalborg skiftede interessefelt til Sudanområdet og begyndte en ny mission, kan ikke tilskrives teologiske overvejelser. Sudanmissionen begyndte som lægemission, fordi det 'tilfældigvis' var den type missionærer, man havde til rådighed i den nystiftede mission.

Missionens motiv, mål og midler

Sognepræst Vilh. Sørensen, Husby på Fyn, som fra 1890'erne havde en central position i dansk missionstænkning og -praksis, bl.a. som redaktør af og skribent i Nordisk Missions Tidsskrift og som medlem af Santalmissionens danske komite og formand for Østerlandsmissionen, udgav i 1911 kort før sin død bogen "Missionens Motiv, Maal og Midler", et nedslag af en forelæsningsrække på Københavns Universitet nogle år tidligere med inddragelse af drøftelserne og beslutningerne på Verdensmissionskonferencen i Edinburgh 1910. Bogen er stadig læseværdig, men næppe almindeligt kendt. Jeg vil derfor referere hans overvejelser forholdsvis udførligt gennem direkte citater.

Vilh. Sørensens definition på mission lyder således: "Ved Mission forstaa vi det planlagte Arbejde paa at bringe Evangeliet ud til den ikke-kristne Menneskehed" (Sø-

rensen 1911, 5) Begrebet mission forklares som "det en Gang udprægede og kirkelige antagne Ord, der omfatter hele den mangesidige Virksomhed, der gaar ud paa at bære Frelsens Budskab ud i den hele Verden... og at *plante Kristi Kirke i nye Lande*, indtil den omspænder den hele Jord" (9).

Han ser det afgørende motiv til mission i Missionsbefalingen i Matt. 28 og finder i dens indhold samtidig både missionsarbejdets mål: at gøre folkeslagene til Jesu Kristi disciple og missionsarbejdets midler: at døbe dem og lære dem at holde alt, hvad han har befalet dem (70).

Ordets forkyndelse er det primære missionsmiddel. Det første afsnit under hovedafsnittet Missionens Midler har derfor overskriften "Guds Ord det store rette Missionsmiddel". Han konstaterer, at der er "en Flerhed af Missionsmidler, der alle har deres Værd og Anvendelighed efter Tid og Sted. Men der er dog *et stort Missionsmiddel*, der altid vil og maa bringes i Anvendelse, og til hvilket de andre altid vil komme til at staa i et tjenende Forhold. [...] Vi véd alle, at det er *Guds Ord*" (121).

Blandt det, vi kunne kalde sekundære missionsmidler i sammenhæng hermed, nævner Vilh. Sørensen først skoleundervisning. "Allerede Ordene i Missionsbefalingen [...] peger hen på *Undervisning som Led i Missionsarbejdet*." "Den Evangeliske Mission vil og kan ikke undlade at give sine døbte *Biblen i Haanden* som den uundværlige Oplysningsbog og Rettesnor for Kirkesamfundet og for det enkelte Menighedsmedlem [...]. Men til at kunne bruge Biblen udkræves *Læsefærdighed*" (152f).

Han uddyber skolens betydning for den kirke, der er resultat af ordets mission: "Paa Edinburghkonferencen ... blev det bestemt udtalt, at Evangelisation slet ikke kan gennemføres uden ved *den indfødte Kirkes Virksomhed*." Det er derfor nødven-

digt med dygtige indfødte præster og lærere og evangelister, og dertil altså et veludviklet skolevæsen. Han tilslutter sig den rækkefølge, der gennem kommissionsrapporterne var lagt for konferencens drøftelser: "I. Evangeliets udbredelse; II Kirken paa Missionsmarken; III Skolegerning i dens Sammenhæng med, at Folkelivet kristnes." "... skolen skal virke med til at *kristne Folkelivet*; deri har den sin Berettigelse." "... det (er) dog frem for alt dens Bestemmelse at *tjene Menigheden*, saa denne sættes i stand til at hævde sig i Befolkningen og gøre sig gældende i det offentlige Liv. Uden dette kan den ikke føre Kristendommen til Sejr i Folket" (162ff).

Et andet sekundært missionsmiddel er "Opdragelse til Arbejde eller Industrimission... det, der nærmest menes, er Værkfid i dette Ords meste omfattende Betydning, baade det egentlige Haandværk og alt andet Haandens Arbejde, og Landbrugsarbejde..." (169) alt sammen som et middel til at kunne opfylde missionens opgave som "folkeopdrager" (176). Han citerer med tilslutning J. Stewarts formulering: "*Arbejdets Evangelium* frelser ikke Sjæle, men det frelser *Nationer*" (180).

Først efter en omtale af nødvendigheden af bibeloversættelser og kristelig litteratur omtaler han lægemission og konstaterer, at denne "som en ordnet, planlagt Virksomhed, *optaget i Missionsarbejdets Organisation* og med Uddannelse (Udsendelse?) af *fagdannede Læger*, er et forholdsvis nyt Led i Missionsvirksomheden." (189). Lægmissionens udvikling skyldes en blanding af opsving i lægekunst og en klarere erkendelse af nøden i hedningeverdenen. Dens bibelske begrundelse er Herrens anvisning til de første disciple om at prædike og helbrede de syge (Matt 10,9 og Luk 9,2. 6). Det er "unægteligt, at man umulig kan finde

nogen Art af Missionsvirksomhed, der mere udføres "I Jesu fodspor" og med ham som Forbillede. Med Rette er det sagt, at Lægmissionen "har til sit Evangelisationsprogram: Lighedannethed med Forbilledet", og at den er en "væsentlig *Legemliggørelse af Kristendommens Aand*, Kærlighedens Aand" (191f).

Lægmissionæren kan ikke være både læge og præst. Han foretrækker derfor den tyske betegnelse: Missionsartzt i stedet for den engelske betegnelse medical missionary, som han lægger en vis afstand til, skønt han fastholder brugen af betegnelsen lægemissionær på dansk (197). Han lærer sig dermed som i hele sin fremstilling op ad den tyske missionsforsker Gustav Warneck, der regnede lægemission som "Missionarische Hilfskräfte", "Sekundärarbeiten" eller "Nebenarbeiten", som "der Berufsmissionar" skal aflastes for, og som kun kan anses for at være bibelsk begrundet, for så vidt som den er en fortsættelse af den virksomhed, Jesus drev af medlidende med menneskers nød og måske for at skabe plads til sig selv som sjælens frelser (Her efter Jensen 1992, 356f).

Det vil dog altid være ønskeligt, siger Vilh. Sørensen, "at Lægmissionæren i nogen Maade, alt som han kan overkomme det, deltager i *Evangeliets Forkyndelse ved Klinik og Hospital*, saa at det kan træde klart frem, at det er for Evangeliets Skyld, han er kommen..." (Sørensen 1911, 197).

I overensstemmelse med synet på lægemissionæren som en slags 'hjælpemissionær' blev lægemissionærer fra Danmark i almindelighed ikke biskoppeligt ordineret til deres tjeneste, men nok indviet som missionærer. En undtagelse var Santalmissionens lægemissionær Johannes Johansen, der i 1902 fik en form for ordination af biskop Chr. Leunbach (Jensen 1992, 369).

Missionsarztz eller Medical Missionary

Med dette ordpar er der peget på de to forskellige positioner, Sudanmissionens første formand, Anton Pedersen, og missionens pionermissionær, Niels Høgh Brønnum, indtog i synet på mission.

Anton Pedersens udtalelse om, at Brønnum med sin ordination var ”forfremmet til det egentlige missionsarbejde”, viser med al tydelighed, at Anton Pedersen befandt sig i den ovenfor refererede tysk-danske tradition, som han kendte fra sit brede engagement i dansk mission (Jensen 1992, 96f, 371).

Det samme gør en cirkulæreskrivelse, han i august 1914 sendte til sine bestyrelseskollegaer. Han tager heri de enkelte missionærkategorier op uden dog at give indblik i bagved liggende overvejelser, men bygger tydeligt på Vilh. Sørensen/Warneck. Sygeplejerskernes opgave er sammen med lægen at uddanne indfødte hjælpere. Lægen selv skal gå foran og udnytte sine muligheder som døråbner. ”En Lægemissionær bør aldrig ordineres. Hans Gerning som *Læge* og *Missionær* er tilstrækkelig stor for en Person... Hovedmidlet i al Mission bør altid være *Evangeliets Forkyndelse* – alt det andet har sin *overordentlige Betydning og Nødvendighed*, men er sekundært” (Jensen 1992, 371). Når en ny station skulle åbnes, ville det ideelle være, at en lægemissionær og en ordineret person fulgtes ad. Sammen med lærere skulle de ordinerede sørge for at uddanne indfødte til lærere og ordets forkyndere. Der ville være god brug for uddannede bibelkvinder til arbejde blandt kvinderne, desuden en enkelt håndværkermissionær, som kunne fritage de andre missionærer for at give deres kostbare tid til byggeri.

Brønnum derimod byggede på den skotske tradition, der fandt sit udtryk i Edin-

burgh Medical Missionary Society, som han naturligt kom i kontakt med under sine studier i Edinburgh. Selskabets arbejde var koncentreret omkring et center i et af Edinburghs værste slumkvarterer. Her var der bl.a. klinik, mødesal, afholdsrestaurant og læsesal. Arbejdet på og ud fra klinikken foregik dels som professionelt medicinsk og kirurgisk arbejde, som de ældre studerende blev inddraget i, dels som evangeliserende og socialt arbejde, alt med det dobbelte formål, at det skulle være til gavn for kvartets beboere og tjene som praktisk træning for de vordende lægemissionærer.

Selskabets ’grundbog’ var værket ”*Medical Missions. Their Place and Power, 1886*” skrevet af missionens leder gennem godt tyve år i slutningen af 1800-tallet, John Lowe (Jensen 1992, 349). Han begrunder lægemission med evangeliets ”divine comprehensiveness”, udtrykt gennem Jesu ”personal ministry”, som ”pre-eminently (was) the work of a medical missionary” som beskrevet i Mattæusevangeliet kapitel 4-9, hvor forkyndelse og helbredelse går hånd i hånd. Ikke mindre end 2/3 af Jesu mirakler er helbredelsesmirakler, som ikke blot skal betragtes som beviser på hans guddommelighed, men samtidig som levende manifestationer af evangeliets ånd. Denne manifestation af evangeliets ånd illustrerer på slående vis lægemissionens principper, hvorfor denne er ”the most Christ-like” af alle kirkens hjælpemidler i missionsarbejdet.

Men Jesus har ikke blot med sit liv givet et eksempel til efterfølgelse. Han har direkte befalet disciplene både at forkynde og at helbrede. Det virkeliggøres i Apostlenes Gerninger, som ikke er andet end ”the first report of the first Medical Missionary Society”.

Evangeliets comprehensiveness kræver, at evangeliet prædiktes – ikke som et

dogme, men som et liv – at forkynderne i Jesu fodspor anbefaler evangeliet gennem en praktisk manifestation af dets ånd og anskuer mennesket ”in the whole extent of his being”. Derfor hører for Lowe enhver civiliserende indfyldelse, en missionær kan udøve på de mennesker, han arbejder iblandt, til den praktiske manifestation af evangeliets ånd under den forudsætning, at den kan tjene evangeliets frelsende værk: ”The Gospel means ‘Glad tidings’, and preaching the Gospel means the setting forth of the best of all glad tidings – the love of God to man [...] and what is the aim and object of Christian love? It is the welfare of my brother, the welfare of his body, the welfare of his soul – his welfare for time, his welfare for eternity. To hold forth the Word of Life, along with a practical manifestation of the spirit of the Gospel, is therefore the true meaning of ‘Preaching the Gospel’, and this is the aim and object of Medical Missions...” (Lowe 1886, 10 – her efter Jensen 1992, 373 note 52).

Lowe og med ham Edinburgh Medical Missionary Society havde således en klar holistisk tilgang til missionsarbejdet, udtrykt i forståelsen af evangeliets guddommelige comprehensiveness, inkarnationsteologisk begrundet. Det var denne forståelse Brønnum bragte med sig fra sine studieår, formuleret i nogle overvejelser han gjorde sig på rejsen tilbage til Nigeria i 1916, efter at han efter Anton Pedersens opfattelse netop gennem ordinationen var blevet forfremmet til det egentlige missionsarbejde: ”Derfor er lægegerningen ikke blot et middel, hvorved man sættes i stand til at udbrede evangeliet; den er en direkte Herrens gerning” (Jensen 1992, 193f).

Edinburgh 1910

Lægmission fik til stor skuffelse for Edinburgh Medical Missionary Society ikke sin

egen kommission på verdensmissionskonferencen, men blev inkorporeret i andre kommissioner blandt, hvad man kaldte ”specialities of the mission propaganda” (Commission I) ”They are a noble feature of modern missions. They break down barriers; they attract reluctant and suspicious populations; they capture entire villages and tribes; they give a practical demonstration of the spirit of Christianity” (WMC1910 Vol. I, 313; Jensen 1992, 361). Der blev i stedet afholdt en særskilt, sideløbende konference, der formulerede en række resolutioner, hvori lægmission kræves anerkendt som en integreret og essentiel del af kirkens missionsarbejde. De blev uden kommentarer vedføjede de udgivne rapporter.

Konferencen udviser således en ejendommelig dobbelthed i sit syn på lægmission. Resolutionerne fra den særskilte konference er i tydelig overensstemmelse med den grundopfattelse af mission, som hørte hjemme i Edinburgh Medical Missionary Society, mens hovedkonferencens resolutioner lige så tydeligt har Gustav Warneck som inspirator. Døbbeltheden i opfattelsen af lægmissionen står således uformidlet side om side. Som den gjorde det hos Anton Pedersen og Niels Høgh Brønnum.

Konklusion på første snit

Sudanmissionen begyndte som lægmission. Det skyldtes, at de missionærer, man havde til rådighed, hørte til den profession, og ikke en teologisk baseret holistisk tænkning. Tænkte Anton Pedersen holistisk var det – som velkendt i hans samtid – i en form for trappetrinstænkning, hvor de nedre trin skulle føre frem til øverste trin: forkyndelsen af evangeliet og understøtte denne. Brønnum derimod var gennem Edinburgh Medical Missionary Society blev indført i dette selskabs ’comprehensiveness’-teologi med dens forståelse af mission som rettet

mod mennesket "in the whole extent of his being" og lægemissionæren derfor set som læge og evangelist under ét. Også denne forståelse var dog inkarnatorisk begrundet, ikke skabelsesteologisk.

At lægemission snart kom til at stå svagt i det samlede missionsarbejde skyldtes ikke principielle overvejelser, men det praktiske forhold, at missionen i 20'erne og 30'erne ikke kunne finde en lægemissionær at udsende. Hertil kom, at både Anton Pedersen og Brønnum lagde stigende vægt på skolemission som den bedste støtte til den unge kirke. Det helbredende arbejde fortsatte dog gennem klinkarbejde udført af sygeplejersker på et centralt hospital og klinikker rundt på stationerne. Også et spedalskhedsarbejde blev iværksat. Missionen gik dermed ad stier, der længst var trådt af andre selskaber andre steder i verden.

ANDET SNIT

"Nigeria"

Da Sudanmissionen i 1960 udgav studiebogen "Nigeria", var kirken i Nigeria, som var opstået gennem dens virksomhed, blevet selvstændig med nigeriansk kirkepræsident. Men et stort antal missionærer arbejdede stadig inden for de tre hovedområder, som kirkens arbejde kunne opdeles i: evangeliserende arbejde, skolearbejde og hospitals- og klinkarbejde. Arbejdet blev udført ud fra 12 missionsstationer ledet af missionærer. Der var 3 evangelistskoler og en præsteskolet fælles med andre kirker/missioner, 25 elementærskoler, 4 mellemskoler, en pige kostskole og et lærerseminarium, et hospital med 75 senge, 12 klinikker på stationerne, 2 spedalskhedslandsbyer og 1 boghandel. Missionærflokken bestod af 12 ordinerede teologer, 15 lærere, 5 læger og 15 sygeplejersker, desuden 1 bygningshåndværker, 2 boghandlere, 2 kontorfolk og 6 missionærhustruer uden særlig uddan-

nelse. Alt i alt et helt traditionelt tregrenet stykke missionsarbejde med prioriteringsrækkefølgen: forkyndende arbejde, skolearbejde, sundhedsarbejde.

Det forkyndende arbejde får af naturlige grunde ikke nogen nærmere begrundelse i bogen. Mission kan ikke være uden forkyndelse. Men det understreges, at "kristendommen kan ikke slå rod i det afrikanske folkeliv, før Afrikas egne børn bliver bærere af evangeliet" (Laursen 1960, 49). Derfor er uddannelse af afrikanske præster nødvendig.

Skolearbejdet begrundes på dobbelt vis. For det første har det "primitive skolevæsen – dåbsklasser" en åbenbar kristen begrundelse. Dåbskandidaterne skal kunne læse Bibelen. For det andet er der det mere udviklede skolevæsen med mange fag, som principielt set må være samfundets sag; men da myndighederne kom sent i gang, påtog missionen sig opgaven for at give afrikanerne muligheder i det moderne samfund, hvor der var stigende efterspørgsel efter uddannede afrikanere. Da myndighederne i 40'erne gav sig til at udvikle skolevæsenet, sagde missionen ja til et samarbejde og kunne således præge skolen i kristen ånd og være med til at uddanne den kommende tids ledere. Den store indsats på skoleområdet begrundes således ud fra forholdene, og det konstateres, at lærerens "indsats har været nødvendigt kristelig set." Man hører tydeligt Edinburghkonferencens tale om at kristne folkelivet (46f).

Sundhedsarbejdet begrundes ikke nærmere, men beskrives blot som en selvfølge. Det konstateres, at der er mange syge mennesker i Afrika. "Det måtte for den kristne mission være selvfølgelig at forsøge at hjælpe de syge" (48). Den barmhjertighed, patienterne møder på det kristne hospital, karakteriseres som en tavs prædiken, som har ført mange til kristendommen. På den-

ne – afledte måde – begrundes lægemission som mission.

”Det nye Nigeria”

Allerede i 1966 kom der en ny studiebog, som i meget lignede den foregående, dog med visse forskelle i udtryksform, bl.a. forårsaget af, at det i stadig højere grad var den afrikanske kirke, der definerede arbejdet. ”Missionærerne søger i deres arbejde at tilpasse sig kirkernes behov, der strækker sig over en bred front fra det diakonale arbejde blandt syge [...] til det umættelige behov for uddannelse. Her gælder det uddannelse af præster og menighedstjenere, af håndværkere og landmænd, af lærere og studenter til universiteterne, så de kristne kan tage deres del af ansvaret i den voldsomme udvikling, der finder sted” (Helle-skov 1966, 37).

Der har sneget sig en vis eftertænksomhed ind. Missionens indsats på skoleområdet understreges stadig samtidig med, at man konstaterer, at missionsselskabernes tid på det skolemæssige område snart synes at være forbi. ”Landets ledere hylder det sunde princip, at landet selv må betale for undervisningen af sine børn og unge” (52). Set i bakspejlet må man erkende, at ”skolearbejdet, der tvunget af omstændighederne hos et folk af analfabeter blev et nødvendigt led i arbejdet, på mange måder (var) en undervisning bort fra hele den afrikanske kultur og samfundsstruktur.” Men samtidig gjaldt, at ”skolen for mange (blev) overgang til den kristne tro” (33).

I et tilbageblik over hospitalsarbejdet hedder det med ord, som kunne være hentet fra Vilh. Sørensens værk: ”Hospitalsarbejdet [...] har altid været betragtet som en væsentlig støtte for evangeliets udbredelse” (53). Der er intet tilbage af Edinburgh Medical Missionary Society’s forståelse af evangeliets ’comprehensiveness! Hospitals-

arbejdet rummer dog ”muligheden for at forkynde omend glimtvis, at Gudsriget kom os nær i Jesus Kristus...” (54).

Delkonklusion

Samlet set er man i disse to studiebøger mere optaget af at berette end at begrunde. Der er nogle få overvejelser omkring folkeliv/kultur og kristendom, men ingen teologisk drøftelse af missionens indhold. Vi er ved at være inden for min hukommelses radius på denne tid, hvor man i Sudanmissionens sammenhæng kunne høre udsagn i retning af, at ”andre diskuterer mission – vi driver mission”. Man videreførte ret ureflekteret det traditionelle arbejde med evangelisering, uddannelse og sundhedsarbejde og havde i øvrigt hænderne fulde med det. Kunne nye udfordringer passe ind i denne tredeling, og var der kapacitet til det, tog man nyt arbejde op som f.eks. Islam in Africa-projektet påbegyndt i 1958, et projekt der gennem rådgivere med særlig viden om islam skulle sætte kirkerne i stand til at formidle evangeliet til denne religions tilhængere.

Punktlys på Afrika 1 & 2

Titlen på de to studiebøger, som udkom i 1976 og 1987 afspejler, at Sudanmissionen havde udvidet sit arbejdsområde. Først i en kort periode i 70’erne til Etiopien, fra slutningen af 70’erne til Sierra Leone og siden begyndelsen af 80’erne sammen med sin lutherske samarbejdskirke i Nigeria til Den centralafrikanske Republik. I den lutherske kirke i Nigeria var der i 1971 blevet oprettet et kristent landsbrugscenter, ligesom de forskellige byggearbejder og et centralt værksted fungerede som uddannelsessted for håndværkere. Hospitalet var i 1971 blevet overtaget af regeringen, men der var fortsat et vidt forgrenet hjælpearbejde gennem klinikker i en række lands-

byer i kirkens område. Udbygningen af den højere undervisning fortsatte gennem opførelsen af et gymnasium betalt af danske u-landsmidler. Et nyt medie, som bredt dækkede alle kirkens tre hovedarbejdsgræne blev i 60'erne taget i brug gennem opførelse af et radiostudie, der producerede både forkyndelse, undervisningsprogrammer og sundhedsprogrammer. Programmerne blev udsendt fra Det lutherske Verdensforbunds sender, Evangeliets Stemme, i Addis Abeba, indtil senderen i 1977 blev nationaliseret. Siden i et vist omfang via andre sendere.

Der var intet i denne udvikling, der gav anledning til principielle drøftelser om missionens væsen og indhold. I hvert fald er den ikke afspejlet i disse publikationer. Min erindring fra denne periode, hvor jeg det meste af tiden sad for bordenden i bestyrelsen, er da også, at det ikke var de teologiske aspekter, der mest optog os, men mere de praktiske – om der var økonomi og personale til nye tiltag inden for den kendte treklang: kirke, skole, klinik.

En drøftelse trængte sig dog på i denne periode. Spørgsmålet om projekter finansieret af u-landsmidler. Udtrykt i 1976 af den daværende landssekretær: "...hvor langt ønsker vi at gå ad den vej? Er proklamationen af Gud som den barmhjertige og tilgivende ikke centrum i vort arbejde, hvilket altså ikke er u-landsarbejde?" (Helleskov 1976, 112). En artikel om forholdet mellem mission, nødhjælp og ulandshjælp i Punktlys på Afrika 2 giver et overblik over denne problematik (Haunstrup 1987, 68-75). Den er skrevet af datidens vel mest kyndige på området, teologen Chr. Christiansen, som havde været involveret i dansk udviklingsbistand fra dens begyndelse i 60'erne og før den tid havde arbejdet med internationalt hjælpearbejde.

Christiansen ser al missions teoretiske og teologiske baggrund i Missionsbefalin-

gen, som er Guds påbud til kirken og det enkelte kirkemedlem om, at "evangeliet om, at hvert menneske på denne jord er værdifuldt i Guds øjne, evangeliet om frihed og frelse skal forkyndes for alle mennesker."(68) Det viste sig dog hurtigt, at man ikke kunne nøjes med at prædike evangeliet 'med munden'. Ligesom Jesus ikke bare forkyndte evangeliet med ord, men også hjalp de syge og mættede de sultne, således kom der allerede fra begyndelsen et indhold af det, vi ellers kalder udviklingshjælp ind i missionsarbejdet. Helt op til slutningen af 50'erne, da den moderne udviklingshjælp begyndte, var missionselskaber og kirker alene om denne diakonale omsorg for medmennesket.

Nødhjælp begrundes bl.a. med Jesu fortælling om Den barmhjertige Samaritaner og mere generelt med, at Kristus kom til verden for at tjene. Denne tjeneste skal kirken som hans legeme videreføre. Den er ikke bare Kristi mund, men hans hænder og fødder. "Nødhjælp er en lige så uundværlig form for forkyndelse af Guds nærhed og kærlighed til det enkelte menneske som det mundtlige vidnesbyrd fra prædikestolen. [...] begge dele er udtryk for den kristne kirkes mission til verden som helhed. [...] grundlaget er det samme" (69).

I 1962 blev loven om dansk samarbejde med ulandene vedtaget. Ulandshjælp som hjælp til verdens fattige har væsentlige ligheder og berøringsflader med nødhjælp. I forhold til mission dannede der sig 3 opfattelser: 1) ulandshjælp og mission har hver sit ærinde, 2) mission er den bedste ulandshjælp, al hjælp burde gå gennem missionselskaberne, som er lokalt forankrede og har det lokale kendskab i ulandene og 3) mission skal ikke tage imod ulandsmidler fra staten og lade sig binde og blive ekspeditionskontorer for DANIDA.

Det blev opfattelse 2) i modificeret form,

der sejrede. Et betydeligt samarbejde har udviklet sig gennem årene. En bred vifte af ulandsprojekter er kanaliseret gennem missionselskaberne med deres lokalforankring og -erfaring. For Sudanmissionens vedkommende fra et helt gymnasium til et projekt om bæredygtig biavl. Missionen var fra starten i 1986 med i Dansk Missionsråds Projektafdeling, som koordinerede samarbejdet med Danida. Fra 1992 omdøbt til Dansk Missionsråds Udviklingsafdeling.

Et par sætninger i den afsluttende artikel i Punktlys på Afrika 2 fastholder dog endnu en gang den traditionelle tredeling med forkyndelsen som hovedformål: ”Forkynde evangeliet, fordi man måtte dele det største, man havde; bringe lægehjælp, fordi der var brug for det. Som en del af evangeliets forkyndelse gik man hurtigt i gang med undervisning” (79).

Konklusion

At det ikke altid var let at forholde sig til den nye virkelighed, hvor traditionel mission og ulandshjælp gik hånd i hånd, kunne man opleve i drøftelser med både missionærer og medlemmer af missionskredse. Også missionærrollen kom til debat, bl.a. på baggrund af, at der var enkelte missionærer, som ikke ønskede at blive indviet i forbindelse med deres udsendelse, fordi de fandt, at de bare udførte det samme praktiske arbejde, som de var vant til, blot under andre himmelstrøg. Var mission blevet et stykke kirkeligt u-landsarbejde? Og var missionærer i ulandsprojekter rigtige missionærer?

TREDJE SNIT

Visionsdokumenter 2003, 2007 og 2012

I tiden op mod årtusindskiftet udvidedes Sudanmissionens arbejdsområde yderligere, nu også med inddragelse af Danmark, hvor en missionær i 1996 blev ansat til ar-

bejde blandt muslimer i Gellerup sogn. I samarbejde med to norske missionselskaber gik man ind i et arbejde i Mali i 1997 og i 1998 ind i et samarbejde med den lutherske brødrekirke i Cameroun. I 1999 blev missionen medlem af SAT-7 en kristen TV-station Mellemøsten og Nordafrika som målgruppe.

Vision Mission 2003

Dette første visionsdokument konstaterer, at tyngdepunktet har forskubbet sig, således at hovedparten af missionsarbejdet i dag udføres af samarbejdskirkerne. Der må derfor lægges vægt på gensidighed og ligeværdighed i forholdet mellem kirkerne og Sudanmissionen. Det peger sammen med missionselskabets begrænsede ressourcer på ”netværksmodellen”, hvor flere kirker og missionsorganisationer arbejder sammen på kryds og tværs, som fremtidens samarbejdsmodel.

Kirkens mission forstås som udspringende af Guds mission (*missio Dei*) – Guds sendelse af Jesus Kristus til verden. Den består i at ”præsentere og repræsentere evangeliet gennem det, kirken er, gør og siger.” I en uddybning af disse slagord dukker ordet ’holistisk’ op, men kun om det, som kirken er sendt for at gøre, dens diakonale arbejde, som skal ”reflektere Jesu Kristi tjeneste og omsorg for hele menneskelivet og for hele folket.” Ikke som et middel for forkyndelsen, men heller ikke skilt fra den. Men ellers er det bemærkelsesværdigt, at forkyndelsen (”det, kirken er sendt for at sige i verden”) anføres sidst i slagordsrækkefølgen efter nærvær og diakoni – en omvendt rækkefølge i forhold til tidligere tider. Det rettes der dog op på i en gennemgang af de fire missionsdimensioner, som man ønsker at prioritere i sit arbejde: 1) evangelisation, 2) diakoni, 3) uddannelse – både som kristen op almenmenneskelig

oplæring – og 4) udveksling som udtryk for fællesskab og gensidighed i mission. Slagordsrækkefølgen kunne på den baggrund måske netop siges at udtrykke en holistisk tilgang til mission, hvor det afgørende ikke er rækkefølgen, men helheden.

Vision 2007

Dokumentet er en videreførelse af Vision Mission 2003 med en 'geografisk' tilføjelse 'Nordpå med evangeliet', en målsætning om sammen med de afrikanske samarbejdspartnere at medvirke til, at evangeliet formidles til unåde folkeslag i det 'urkristne område' nord for de nuværende samarbejdskirker. De fire missionsdimensioner anføres uændret. Kort efter skiftede missionen navn til Mission Afrika, et navn der ret beset kun dækker den ene side af missionens opgave, som formuleret i de to visionsdokumenter: "at være et af folkekirkens organer for mission i Afrika og Danmark..."

Visionsdokument 2012

Kort efter missionens 100-års jubilæum blev Visionsdokument 2012 vedtaget. Også her er der fire fokuspunkter anført under overskriften 'Missionssyn': 1) Mission Afrika ønsker at bringe evangeliet om Jesus Kristus, Guds søn og verdens frelser til alle folkeslagene med fokus på Afrika og Danmark. 2) Mission Afrika ønsker at bidrage til Guds mission globalt og ser sig som et af folkekirkens redskaber for mission i Afrika og Danmark. 3) Mission Afrika har et holistisk missionssyn, hvor ord og handling er ligeværdige og uadskillelige sider af evangeliets forkyndelse. 4) Mission Afrika ønsker sammen med partnerne at bidrage til, at menigheder og kirker i Afrika og Danmark udvikler en missionel tankegang og praksis.

Visionen for Mission Afrika er, inspireret af Missionsbefalingen, at bidrage til

at evangeliet udbredes med en levende, engageret og smittende tro, der breder sig som ringe i vandet. Målet er en levende, engageret og smittende tro fremmet gennem ord og handling udmøntet igennem: A. evangelisation, B. menighedsplantning, C. forkyndelse og oplæring, D. styrkelse af lederskab, E. forbedrede levevilkår, F. omsorg for nødlidende, alt sammen gennemført i et partnerskab med afrikanske kirker i et åndeligt, familiemæssigt og arbejdsmæssigt fællesskab med inspiration fra beretningen om Emmausvandringen i Lukas 24.

Når man læser denne opregning af, hvad Vilh. Sørensen ville have indregnet under missionens midler, sidder man trods hævdelser af et holistisk missionssyn, hvor ord og handlinger er ligeværdige og uadskillelige sider af evangeliets forkyndelse tilbage med en fornemmelse af, at der alligevel finder en prioritering sted. Noget er vigtigere end andet. Om det er en rigtig fornemmelse, vil alene tiden kunne vise. Noget kunne tyde på det, når missionens generalsekretær skriver: "Den holistiske opfattelse sammenfattet i 'med Bibel og lægetaske' samler fortsat alle. Samtidig er det værd at bemærke, at 'lægetasken' i skikkelse af humanitært udviklings- og nødhjælpsarbejde, aldrig må komme til at skygge over 'Bibelen' forstået som evangelisation, forkyndelse, oplæring, menighedsplantning og opbygning af bæredygtige strukturer og administration hos partnerkirkerne" (Nielsen 2011, 184).

Sammenfatning

Det burde stå klart efter disse tre 'snit' i Sudanmissionens/Mission Afrikas historie, at det har været treklangen kirke – skole – klinik, der i forskellige former og med skiftende vægtlægninger har været grundpillerne i arbejdet. Det burde også stå klart, at denne 'holistiske' tilgang til missionsar-

bejdet primært har en inkarnationsteologisk begrundelse. Termen 'holistisk', som først dukker op i visionsdokumenterne, er i vidt omfang en beskrivelse af praksis, missionens både-og, "Bibel og lægetaske".

Det kunne have været spændende at se

den comprehensiveness-forståelse af mission udfoldet, som var Edinburgh Medical Missionary Society's og dermed som udgangspunkt Brønnums. Den var den tids 'holisme', længe før det begreb blev formuleret.

LITTERATUR

- (1910): *World Missionary Conference 1910, Vol. I*, Edinburgh, London, New York, Chicago & Toronto
  - (2003): *Vision Mission 2003, visionsdokument*, <http://www.sudanmissionen.dk/vores-mission>
  - (2007): *Vision 2007, visionsdokument*, http://missionafrika.dk/fileadmin/sudanmissionen/Om_Mission_Afrika/Vision_Mission.pdf
  - (2012): *Visionsdokument 2012: Som ringe i vandet, visionsdokument*, http://www.missionafrika.dk/fileadmin/sudanmissionen/Ressourcer/Foldere/visionsdokument_web.pdf
- Haunstrup, G., Jensen, M & K. V., Nielsen Aa.(1987): *Punktlys på Afrika 2, Christiansfeld*.
 Helleskov, B., Pedersen, A. Pilgaard, Nielsen Aa.(1976): *Punktlys på Afrika, Christiansfeld*.
 Helleskov, B., Pedersen, A. Pilgaard, Engskov, E. I., Højvig, E (1966): *Det nye Nigeria, Aarhus*.
- Jensen, Mogens (1992): *To mænd og deres mission, Christiansfeld*.
 Laursen, G., Helleskov, B., Engskov, E. I. (1960): *Nigeria, Aarhus*.
 Nielsen, Aa., Høgild, V. O., Mogensen, M. S., Skovmose, K. R. (red.) (2011): *Gå med lyset – Dansk forenet Sudan Mission / Mission Afrika 1911-2011, Højbjerg*.
 Sørensen, Vilh. (1911): *Missionens Motiv, Maal og Midler, København*

FORFATTEROPLYSNING

Mogens Jensen
 Engvej 16
 7200 Grindsted
 annelise.mogens@mvbmail.dk